

Digitalt läsfrämjande innehåll för barn

Slutrapport från projekt Hitta en bra bok! | Juni 2014

Innehåll

1. Inledning	3
1.1. Om projektet	3
2. Sammanfattning	4
2.1. Innehållsproduktion	4
2.2. Pilotprojekt för samfinansiering	4
2.3. Förslag	5
3. Bakgrund	5
3.1. Biblioteken finns inte där barnen finns	5
3.2. Kunskap om användarbehov	6
3.2.1. Målgruppsanalys och effektkartläggning	6
3.2.2. Bibliotekens och barnens behov	6
3.3. Innehållet i digitala kanaler	7
3.3.1. Innehåll från bibliotekskatalogen	8
3.3.2. E-böcker och provläs	8
3.3.3. Ett redaktionellt tilltal	8
4. Resultat Etapp 1	10
4.1. Innehåll som alla kan använda	10
4.2. Förslag på fortsatt arbete	11
5. Resultat Etapp 2	12
5.1. Leveranser	12
5.2. Fler exempel på redaktionellt innehåll	13
5.3. Former för ett användarcentrerat arbetssätt	15
5.3.1. Involvera användarna löpande	15
5.4. Förankring av projektets resultat	16
5.4.1. Fokus i etapp 2	16
5.4.2. Möten och workshops med intressenter	16
5.4.3. Kontakter med Barnens bibliotek	16
5.4.4. Externa kontakter	17
6. Slutsatser och förslag	18
6.1. Värt att jobba vidare med	18
6.2. Viktigt med rätt roller och kompetenser	18

6.3.	Tjänster behöver anpassas efter innehållet	19
6.4.	E-böcker är ett centralt innehåll	20
6.5.	Projektets förslag	21
	Bilagor	21

1. Inledning

1.1. Om projektet

Projektet Hitta en bra bok har pågått mellan juni 2013 och juni 2014. Projektet delfinansieras av Stockholms stadsbibliotek, enskilda kommuner inom Stockholms län, Regionbibliotek Stockholm, Malmö stadsbibliotek och Kulturrådet. Barnens bibliotek har varit en viktig samarbetspartner. Stockholms stadsbibliotek har ansvarat för projektet.

Projektet har två huvudsyften. De är att:

- ✓ Ta fram ett fungerande digitalt innehåll för två specifika målgrupper inom gruppen läskunniga barn och deras förmedlare, möjligt att använda för alla deltagande bibliotek.
- ✓ Vara ett pilotprojekt för gemensam finansiering av det digitala biblioteket.

En rapport från etapp 1 lämnades i december 2013. Detta är projektets slutrapport som kortfattat summerar etapp 1 och ger en lite mer utförlig beskrivning av etapp 2.

Projektet har arbetat med framförallt två olika målgrupper, som benämnts Nybörjare och Läsvana. Dessa målgrupper är definierade genom ett stort antal intervjuer med barn, föräldrar, bibliotekarier och lärare i en tidigare målgruppsanalys som projektet har utgått ifrån. Målgrupperna förenas genom att bägge är läskunniga och behöver hitta en bok att läsa. Olikheterna ligger i skiftande grad av läsförmåga vilket ofta, men inte alltid, hänger ihop med barnens ålder. Skillnaderna i läsförmåga är så stora att projektet har valt att ta fram olika slags innehåll för de olika målgrupperna. Det bakomliggande arbetet för att kurera ett bra innehåll är däremot väldigt likartat. Under projektets gång har det framkommit behov av att komplettera målgruppen Läsvana med målgruppen Läsovana eller Läsovilliga. Projektet har dragit vissa slutsatser kring innehåll och behov även för denna grupp, baserat bland annat på tidigare målgruppsintervjuer och erfarenheter från bibliotekarier, men denna kunskap behöver fördjupas genom ytterligare några användarintervjuer eller deltagande observation om projektets resultat ska användas även för denna grupp.

Innehåll som projektet tagit fram har varit möjligt att använda i intressenternas befintliga digitala kanaler redan under projektperioden. Delar av innehållet har publicerats på Malmö stadsbiblioteks, Barnens biblioteks, Sollentuna biblioteks, Biblioteken i Botkyrkas och Stockholms stadsbiblioteks webbplatser.

Projektet har letts av en styrgrupp med följande deltagare:

- Krister Hansson, Regionbibliotek Stockholm (ordförande)
- Mikael Petré, Stockholms stadsbibliotek
- Anders Olsson/Susanna Ohlström, Biblioteken i Sollentuna
- Katrin Fredrikson/Anna-Stina Takala, Biblioteken i Botkyrka

2. Sammanfattning

2.1. Innehållsproduktion

Projektgruppen har under etapp 1 (juni-december 2013) arbetat som en barnredaktion och tagit fram anpassat innehåll för barn, uppdelat på två målgrupper med olika läsförmåga och läsvana. Innehållet har testats på barn i Stockholm och i Malmö och delvis justerats efter användartesterna.

Det innehåll som tagits fram under etapp 1 är:

- ✓ texter, bilder och grafik för publicering i digitala bibliotekskanaler
- ✓ redaktionella policys, riktlinjer och lärdomar inför fortsatt arbete
- ✓ prototyp för användartester och slutsatser efter användartester
- ✓ skisser för hur en målgruppsanpassad digital tjänst skulle kunna utformas för att visa upp innehållet för barn.

Redaktionsgruppen har utgått från bibliotekets kärnverksamhet när det gäller att arbeta läsfrämjande och läsinspirerande för barn genom att göra ett relevant urval av medier och förmedla lästips. Det nya är att redaktionen genom praktiskt arbete har försökt definiera och exemplifiera hur kärnverksamheten kan utföras i digitala kanaler. Mycket arbete har lagts på att förädla eller nyproducera informationsmängder som huvudsakligen efterfrågas av målgrupperna, men som saknas eller har dålig kvalitet i de källor som biblioteken har tillgång till idag. Exempel är omslagsbilder på böcker, beskrivningstexter riktade till barn och information om delar i en serie.

En viktig slutsats är att det krävs olika slags kompetenser för arbetet som arbetar tillsammans. Utöver barnbibliotekariekompetens har projektgruppen bestått av text- och bildredaktörer samt interaktionsdesigner.

2.2. Pilotprojekt för samfinansiering

Etapp 2 har pågått från januari till och med juni 2014. Under perioden har projektgruppen delvis arbetat med en utökad mängd redaktionellt innehåll. Utöver det har fokus legat på spridning, diskussion och förankring av projektets resultat och förslag från den första rapporten. Viss tid har också lagts på att arbeta fram nya former av innehåll samt att beräkna tidsåtgång och resursbehov för förvaltning av innehållet. Huvudsyftet med etapp 2 har varit att kunna göra en kvalificerad bedömning av resursbehovet för intressenter som vill överta projektets resultat och förvalta och vidareutveckla det.

Projektet har också fungerat som ett pilotprojekt för att testa samfinansiering av det digitala biblioteket, dels inom Stockholms län, dels nationellt. Ett stort antal bibliotek inom Stockholms län har finansierat en redaktörstjänst under en del av perioden, samtidigt som Malmös och

Stockholms stadsbibliotek har bidragit med andra kompetenser. Slutsatsen är att det går att samfinansiera en gemensam barnredaktion för att få ett mer effektivt utnyttjande av resurser. Det innehåll som projektet har arbetat med har inte lokal prägel utan är generellt läsfrämjande och kan användas av alla. Inget hindrar att bibliotek som vill utöka och komplettera med lokalt innehåll gör det. En liten gemensam redaktion kan alltså ta fram, användartesta och löpande uppdatera innehåll för alla bibliotek som vill ha ett läsfrämjande innehåll i det digitala biblioteket.

2.3. Förslag

- ✓ Projektets huvudförslag är att biblioteksintressenter fortsätter att samfinansiera en gemensam barnredaktion som kan ta över, förvalta och vidareutveckla projektets resultat. För att uppnå rätt effekter är projektets bedömning att det krävs en fördelning av olika roller och kompetenser och en bemanning på minst 4 årsarbetstider.
- ✓ Projektet föreslår också att intressenterna överväger hur redaktionens innehåll bäst ska tas tillvara och antingen väljer att delta i utvecklingen av en gemensam digital tjänst eller tar fram egna tjänster som kan lyfta fram innehållet på bästa sätt. En redaktion kan med fördel föregå den tekniska utvecklingen. På så sätt kommer en färdigutvecklad tjänst också ha ett fylligt innehåll redan vid lansering.
- ✓ Slutligen föreslår projektet att den gemensamma barnredaktionen och Barnens bibliotek får i uppdrag att utreda synergieffekter av olika slags former av tätare samproduktion och/eller integration framöver.

3. Bakgrund

3.1. Biblioteken finns inte där barnen finns

Barn är en prioriterad målgrupp för folkbiblioteken och de flesta barn från förskoleåldern och uppåt använder internet dagligen. Trots detta görs väldigt lite, om ens något, direkt för barn i bibliotekens digitala kanaler, utöver Barnens bibliotek som drivs av Kultur i Väst med stöd av Kulturrådet. Det som görs i folkbibliotekens digitala kanaler riktas sällan direkt till barnen själva utan till vuxna förmedlare. Anledningarna är framför allt en brist på rätt kompetenser, men också en avsaknad av tydligt fördelade resurser för digitalt bemötande. Samtidigt som allt fler barn använder sig av digitala kanaler så finns en väldigt låg närvaro och ett otillräckligt eller obefintligt bemötande från biblioteket i dessa kanaler. Det är rimligt att biblioteket vill och bör bedriva sitt uppdrag där barnen finns – alltså även digitalt. Uppdraget behöver utföras både

gentemot vuxna förmedlare och direkt mot barnen själva. Det kan utföras genom närvaro i flera olika kanaler, både i bibliotekets egna och i andras kanaler.

Digital förmedling kräver delvis andra kompetenser än de som krävs i det fysiska biblioteket. Barnbibliotekarien behövs för att göra ett relevant urval och för att förmedla medier i båda fallen. Men om förmedlingen ska gå fram via en webbplats, en app eller en digital skylt, krävs att barnbibliotekarier samarbetar med andra roller som redaktörer, interaktionsdesigners, formgivare och utvecklare. Det krävs både kännedom om centrala användarbehov och förmågan att skapa ett tilltal och ett innehåll som uppskattas av målgrupperna. Att arbeta med digitalt läsfrämjande arbete kräver också engagemang från chefer eftersom det innebär en verksamhetsutveckling.

3.2. Kunskap om användarbehov

3.2.1. Målgruppsanalys och effektkartläggning

Projektets arbete har utformats efter kunskap som framkommit i tidigare arbete med effektkartläggning och målgruppsanalyser. Dels inom Stockholms stadsbibliotek, dels inom nationella projekt som SSB har drivit, som Öppna bibliotek och Bättre användarupplevelse i bibliotekens digitala kanaler. Ett stort antal intervjuer med barn och förmedlare ligger bakom de slutsatser som projektet har försökt omsätta i innehållsproduktion.

Syftet med en effektkartläggning är att upptäcka vilka av användarnas centrala behov som en tjänst måste uppfylla för att ge rätt effekt. Insikten bakom metoden är att det är först när en tjänst uppfyller användarnas behov som den blir använd. Behoven ser inte alltid ut som organisationen föreställer sig. Utan en effektkartläggning finns det stor risk för att man lägger ner tid och pengar på att utveckla en tjänst som inte blir särskilt använd.

När man vet vilka användarnas centrala behov är kan man ta nästa steg, vilket är att komma fram till hur man ska uppfylla behoven. Det kan oftast göras på olika sätt, och därför krävs sedan ett tredje steg som är användartester. När riktiga användare testar det som utvecklats får man antingen ett kvitto på att det fungerar eller insikter om vad man behöver ändra på. Det är ibland små detaljer som gör stor skillnad. Ibland behöver man tvärtom göra ganska stora förändringar. Poängen är att man gör dessa justeringar innan man sjösätter en tjänst för en större mängd användare.

3.2.2. Bibliotekens och barnens behov

En slutsats från den målgruppsanalys som föregick projektet är att barn och unga behöver delas upp i olika undergrupper. Grupperna har delvis olika behov, delvis samma. De två grupper som projektet har riktat in sig på, Nybörjare och Läsvana, har helt olika behov av läsutmaning och språkligt tilltal på grund av skillnaderna i läsförmåga. Men de har också flera sammanfallande behov. Båda grupperna använder sig exempelvis av bilder för att skaffa sig en första uppfattning av en bok, vilket gör att omslagsbilder är viktiga. Båda grupperna har ett behov av korta beskrivande sammanfattningar av en boks innehåll. Beskrivningarna behöver däremot se olika ut på grund av olika läsförmåga.

I en effektkartläggning ingår att organisationen beskriver egna önskade effekter av en tjänst. Men det avgörande är att man sedan matchar det önskade målet mot användarnas egna drivkrafter och behov för att uppnå den effekt man önskade. Om biblioteket exempelvis vill uppnå effekten ökad läsförståelse och läsvana hos barn och sedan matchar det med en digital tjänst som saknar omslagsbilder och som inte har texter anpassade efter barns läsförståelse och intresse så når man inte sitt mål. Ändå ser de flesta digitala bibliotek ut just så idag. Om man genom en målgruppsanalys vet att användarnas centrala behov är att ”hitta en bok som är lagom svår för mig”, eller ”se om det finns fler delar av den här serien” så bör man börja utforma en tjänst efter de behoven.

Bild 1:

Dunderfot
av Sally Grindley John Butler (Bok, 2000)
Svenska
ISBN 91-7574-444-9

Ämne
Förmånskligade djur Elefanter
Djur Däggdjur Elefantdjur Hyracoidea Hyraxar
Mammalia Naturvetenskap Proboscidea Ryggradsdjur
Vertebrata Zoologi

Upphov Sally Grindley ; illustrerad av John Butler ; översatt av Ulrika Berg

Orginaltitel Little elephant Thunderfoot

Utgivare/år Sjöstrand 2000

Format Bok

Kategori För barn och unga På biblioteket

Klassifikation Hcf

Finns på följande bibliotek
19 av 31 exemplar finns att låna
6 exemplar utlånade
6 exemplar inte tillgängliga

Visa alla bibliotek

Ställ dig i kö eller beställ till ditt bibliotek!
Reservera
Reservationer i kö: 1

Jag vill ha en kul bok som jag orkar läsa!

Bild 1: Montaget visar hur det idag kan se ut på en katalogpost för en barnbok för en Nybörjare som uttrycker ett av sina behov. Resurser har lagts på att manuellt lägga till ett antal ämnesord för boken men inte på att göra en förklarande text för användaren om vad boken handlar om. Det finns heller ingen information om svårighetsgrad.

3.3. Innehållet i digitala kanaler

3.3.1. Innehåll från bibliotekskatalogen

En digital tjänst är helt beroende av det innehåll som finns i tjänsten för att kunna ge någon effekt. Den största innehållsmängden i bibliotekens digitala kanaler är så kallad metadata om medier, beskrivande information som omslagsbilder, beskrivningstexter och information om vilken del av en serie en bok är. Genom det som visas upp kan användaren navigera och få en känsla av innehållet innan de når fram till själva läsoplevelsen.

Ett hinder för att skapa bra läsfrämjande tjänster för barn är att metadata som är viktig för målgrupperna till stora delar är av dålig kvalitet eller helt saknas. Viss metadata kan enkelt köpas in och automatgenereras, som exempelvis bokens titel och omslag, medan annat saknas och behöver produceras redaktionellt, som beskrivningstexter direkt riktade till barn eller serieinformation. För titlar som är äldre än från 2000-talets början saknas ofta även omslagsbilder vilket behöver lösas om biblioteket vill lyfta fram annat är det som är helt nytt.

Bild 2:

Bild 2: Ett resultat av hur bilder hanteras i katalogen är att bilder ofta visas i mycket små format, och ibland först efter att användaren har upptäckt rubriken "mervärdesinformation".

3.3.2. E-böcker och provläs

Ett annat viktigt innehåll är provläsningssnitt och e-böcker. Provläsningssnitt motsvarar att "bläddra" i en bok för att skapa sig en känsla av den. En bra tillgång till e-böcker betyder att barnet kan gå direkt in i läsoplevelsen. Ju bättre biblioteket kan förmedla e-böcker till barn, ju mer direkt blir då också förmedlingen.

3.3.3. Ett redaktionellt tilltal

Metadata och funktionalitet som möjlighet att provläsa på skärmen eller ladda ner en e-bok behöver slutligen bindas samman genom ett redaktionellt tilltal. På så sätt skapas ett

sammanhang som inte upplevas som slumpartat eller alltför abstrakt för målgrupperna. Barn söker sällan efter en specifik titel utan har ett mer utforskande beteende. Ett redaktionellt tilltal och sammanhang skapas genom en kombination av redaktionellt producerat innehåll, automatgenererat innehåll och en attraktiv digital presentation som inkluderar grafik och design. Sammantaget gör innehållet att barn kan navigera, hitta, få information och inspiration, samt låna medier på ett sätt som passar dem. Genom ett redaktionellt innehåll kan också biblioteket bli en tydlig avsändare och föra en dialog med barn även digitalt.

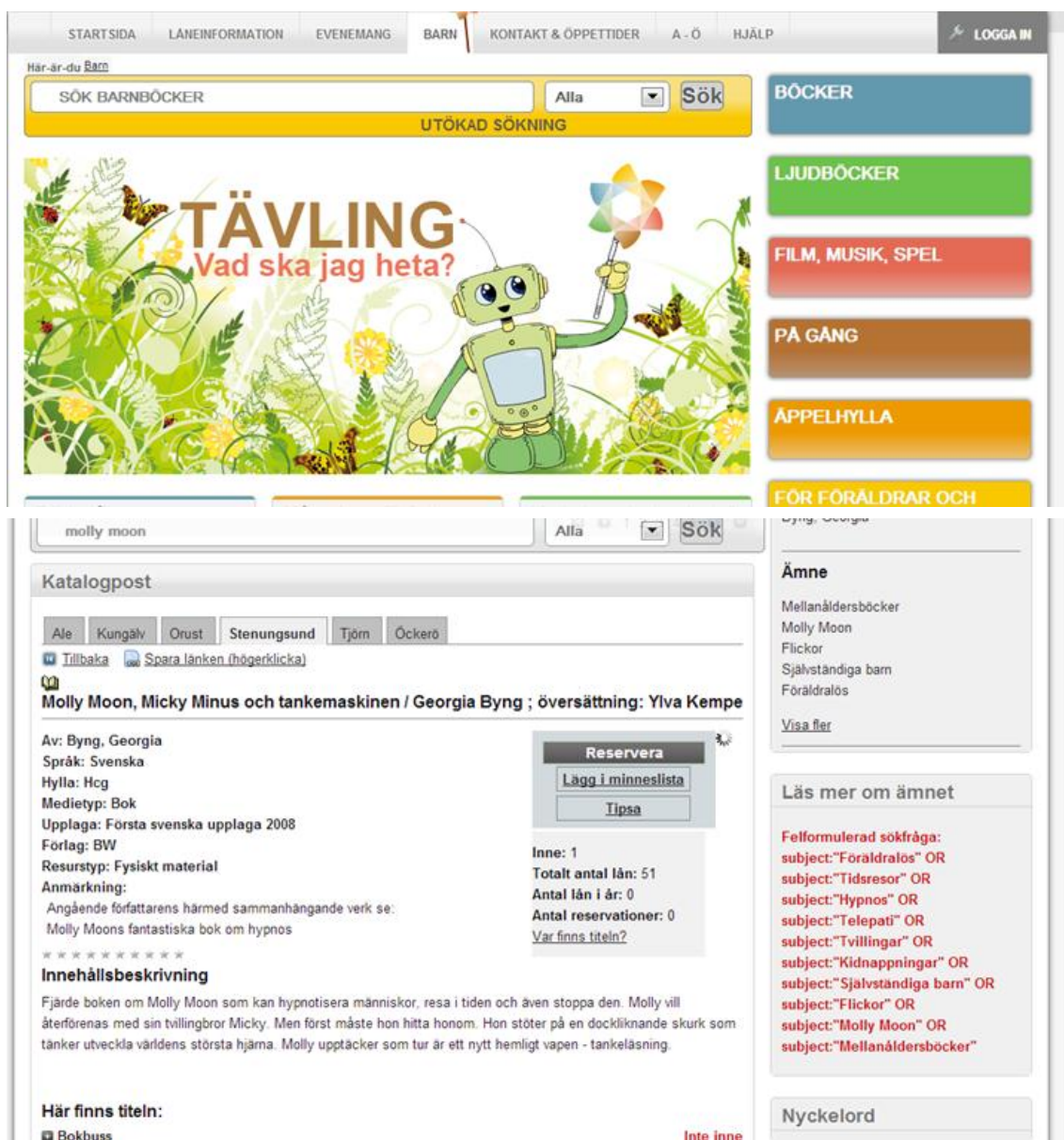

Bild 3: Montaget visar hur en startsida på en webbplats som har tagits fram för barn har ett tydligt barn-tilltal. Men så snart användaren blir intresserad av en viss bok hamnar hen på en katalogpost och tilltalet försvinner och övergår i ett närmast obegripligt innehåll.

4. Resultat Etapp 1

4.1. Innehåll som alla kan använda

Projektgruppen har under etapp 1 (juni-december 2013) arbetat som en barnredaktion och tagit fram anpassat innehåll till de båda målgrupperna. Innehållet har testats på barn i Stockholm och i Malmö och delvis justerats efter användartesterna. De roller och kompetenser som ingått i redaktionen är urvalsansvarig barnbibliotekarie, skribent/textredaktör, bildredaktör och redaktionssamordnare. Under slutfasen har gruppen kompletterats med rollen interaktionsdesigner.

Det innehåll som tagits fram under etapp 1 är:

- ✓ texter, bilder och grafik för publicering i digitala bibliotekskanaler
- ✓ redaktionella policier, riktlinjer och lärdomar inför fortsatt arbete
- ✓ prototyp för användartester och slutsatser efter användartester
- ✓ konceptskisser för kommande utveckling av en målgruppsanpassad digital tjänst

Allt innehåll som tagits fram kan användas av de intressenter som deltagit i projektet.

Redaktionsgruppen har utgått från bibliotekets kärnverksamhet när det gäller att arbeta läsfrämjande genom att göra ett relevant urval av medier och förmedla lästips till barn. Det nya är att redaktionen genom praktiskt arbete försökt definiera och exemplifiera hur kärnverksamheten kan utföras i digitala kanaler. Mycket arbete har lagts på att förädla eller nyproducera informationsmängder som huvudsakligen efterfrågas av målgrupperna, men som saknas eller har dålig kvalitet i de källor som biblioteken har tillgång till idag. Exempel är omslagsbilder på böcker, beskrivningstexter riktade till barn och information om delar i en serie.

Bild 4:

Bild 4: Ett exempel på de konceptskisser som tagits fram inom projektet. Beskrivningstexter finns i denna vy i en extra kort version. En längre version finns i den vy då användaren har valt en specifik bok. På bilden syns också de nivåer som urvalet har delats in i för att göra det enklare för användaren att välja en bok med rätt svårighetsgrad.

4.2. Förslag på fortsatt arbete

Projektet valde att lägga fram sina förslag på fortsatt arbete redan i delrapporten. Dels för att förslagen redan framstod som tydliga efter det första halvårets arbete, dels för att det skulle finnas tid för intressenterna att överväga och diskutera förslagen. Delrapporten lämnades också som underlag till ett förstudieprojekt som Stockholms stadsbibliotek inledde under våren 2014; Gemensam plattform för det digitala folkbiblioteket.

Förslagen från etapp 1 är:

- ✓ Utveckla en gemensam digital tjänst för barn som använder innehållet
- ✓ Skapa en redaktion för fortsatt innehållsproduktion.

Alla intressenter har haft möjlighet att själva publicera innehållet i sina egna digitala kanaler löpande under projektperioden. Några har också valt att göra det. Projektets bedömning är dock att det på sikt är en kombination av innehållet, tillsammans med en mer målgruppsanpassad digital presentation, som ger någon effekt. Att ta fram bra innehåll för barn som sedan ”göms” i dåligt anpassade gränssnitt är knappast någon framgångsfaktor.

En rekommendation är att säkerställa att en innehållsredaktion, liknande den som projektet skapat, kan fortsätta arbetet direkt efter projektet. På så sätt kan de lärdomar som redan finns från projektet omsättas i fortsatt innehållsproduktion, samtidigt som teknisk utveckling planeras och genomförs. På så sätt kommer den tjänst som så småningom lanseras att redan ha ett tillräckligt stort innehåll för att upplevas som attraktiv av användarna.

En viktig sak att tänka på efter projektet är att rekrytera de kompetenser som krävs. De roller som behöver finnas i en redaktion är:

- ✓ Urvalsansvarig barnbibliotekarie
- ✓ Textredaktör/skribent
- ✓ Bildredaktör/webbdesigner
- ✓ Redaktionssamordnare
- ✓ Ansvarig för användarkontakter och användartester.

Mer utförlig information om etapp 1 finns i projektets delrapport från maj 2013; Redaktionellt arbete för barn i bibliotekens digitala kanaler. (Bilaga 1)

5. Resultat Etapp 2

5.1. Leveranser

Etapp 2 har pågått från januari till och med juni 2014. Under perioden har projektgruppen delvis arbetat med en utökad mängd redaktionellt innehåll på samma sätt som under etapp 1. Utöver det har fokus under etapp 2 legat på spridning, diskussion och förankring av projektets resultat och förslag från etapp 1 för att säkerställa intressenternas möjligheter till fortsatt arbete med frågorna efter projektperioden. Viss tid har också lagts på att testa nya former av innehåll, samt att beräkna tidsåtgång och resursbehov för förvaltning av framtaget resultat. Huvudsyftet har varit att kunna göra en kvalificerad bedömning av resursbehovet för intressenter som vill överta projektets resultat och förvalta och vidareutveckla det.

Leveranser från etapp 2 är:

- ✓ Redaktionellt innehåll
- ✓ Underlag till förvaltningsplan (Bilaga 2)
- ✓ Dokumentation av förankrande aktiviteter och deltagande parter (Bilaga 3)
- ✓ Slutrapport (detta dokument).

5.2. Fler exempel på redaktionellt innehåll

Ytterligare ett par tematiserade urval har tagits fram under etapp 2, inklusive visst redaktionellt innehåll och temagrafik. Dessutom har redaktionen testat arbetsformer för ett nytt, mer interaktivt och lekfullt sätt att använda innehållet i de tematiserade urvalen på, under arbetsnamnet labyrinttips eller "hjälp, jag har läst allt!". Tipsandet utgår från en känd bok eller bokserie inom ett tema som många barn redan har läst, som Harry Potter eller Lasse-Maja.

Genom att göra val leds barnet till andra böcker med liknande innehåll vars titlar hämtas från ett urval som gjorts större och bredare för att ge fler möjligheter. Det ursprungliga urvalet, i det här fallet 15 titlar på temat "Hjältar i andra världar" återanvänds och kompletteras för en annan form av innehåll. Bilden nedan ger en förklaring till idén men är inte en färdig konceptskiss för en digital presentation. Ett första urval och ett manus är framtaget men projektet har inte genomfört användartester och inte tagit fram ett koncept för presentationen av detta innehåll. Det är något som behöver göras om man går vidare med idén. Projektgruppen ser den här sortens tips som en möjlighet att återanvända urvalet och variera tilltalet för att nå fram till barn i olika lässituationer, här med fokus på den som letar liknande eller som behöver mer interaktivitet för att inspireras till ett val.

Under etappen har Stockholms stadsbibliotek börjat utveckla en digital skylt med touch-gränssnitt som gör det möjligt att utforska utvalda böcker även digitalt i biblioteksrummet och få inspiration till läsning. Skylten, som har arbetsnamnet bokbläddraren, kommer att testas i Kistas nya bibliotek som invigs slutet av augusti. Projektgruppen ser detta som ytterligare en kanal som kan använda innehållet som tas fram av en barnredaktion. Bokbläddraren bör kunna vidareutvecklas för att erbjuda barn den här typen av läsfrämjande tips även digitalt i biblioteket.

Bild 5:

5.3. Former för ett användarcentrerat arbetssätt

5.3.1. Involvera användarna löpande

En digital tjänst med ett innehåll som riktar sig direkt till barn behöver ha en pågående användarinvolvering för att bli relevant. Projektet har jobbat med användartester som dels har lett till att innehållet har justerats, dels påverkat utformningen av konceptskisserna. I ett fortsatt långsiktigt arbete är projektets rekommendation att bygga in flera former av användarinvolvering redan från start. Det bästa är att kombinera flera metoder. En grund kan vara att knyta till sig några barn, eventuellt också förmedlare, och ha dessa användare väldigt nära produktion och utvecklingsarbete så att olika beslut och vägval kan stämmas av löpande. Utöver det behöver användartester göras på tänkta användare som inte känner till något om tjänsten sedan tidigare och som inte varit med och påverkat innehåll och utformning.

Fler exempel på metoder som kan användas för användarinvolvering är:

✓ Bollröstning

Metoden är direkt, ger snabb feedback och erbjuder barn att direkt delaktighet i specifika frågor. Genom att lägga bollar i ett rör tar barnen ställning till en avgränsad fråga. Kan även göras digitalt, på distans.

✓ Digital anslagstavla

Ett enkelt sätt att samla in tankar och idéer på från flera barn på flera platser och under längre tid.

✓ Låna en biblioteksbesökare

Här passar man på att intervjua barn om en specifik frågeställning när de är på biblioteket. Projektet använde sig av denna metod under höstlovet på Malmö stadsbibliotek. Intervjun bör vara kort, cirka 5-15 minuter lång och beröra en eller ett fåtal frågeställningar. Det är viktigt att man som intervjuare inte försöker styra för mycket, utan ställer öppna frågor och lyssnar aktivt.

✓ Fokusgrupper

Vanligtvis en strukturerad gruppintervju med ca 5 deltagare åt gången. Kräver två vuxna deltagare, en som ställer frågor och en som antecknar. I en fokusgrupp försöker man få en bredare bild av behov och användarmönster. Utöver själva samtalet kan man arbeta med andra metoder, som att prioritera med lappar eller bollar, låta barnen rita egna bilder med mera. Erfarenheter från Malmö stadsbiblioteks fokusgrupper med 7-åringar är att det är en uppskattad aktivitet men att den kräver en lång kalendertid med en inkörsperiod för att skapa tillit och sedan regelbundna, ganska täta och korta träffar på barnens nivå.

5.4. Förankring av projektets resultat

5.4.1. Fokus i etapp 2

Efter delrapporten i december 2013 har projektets fokus främst legat på att förankra och diskutera resultat och förslag i delrapporten så brett som möjligt. Syftet har varit dels att förmedla kunskap från projektet, dels att inhämta synpunkter och idéer inför fortsatt arbete. I första hand har projektgruppen vänt sig till projektets många delfinansiärer och huvudintressenter; Stockholms stadsbibliotek, Malmö Stadsbibliotek och biblioteken inom Stockholms län. Hos intressenterna finns olika yrkesgrupper som har hanterats separat, som bibliotekschefer, barnbibliotekarier och webbredaktörer. Projektet har fått stor hjälp av Regionbibliotek Stockholm med att få tillgång till mötesforum för bibliotekschefer vid flera tillfällen. För att diskutera med övriga grupper har projektet bjudit in till möten och workshops och deltagit i möten arrangerade av andra.

5.4.2. Möten och workshops med intressenter

I slutet av januari 2014 hölls en praktisk heldagsworkshop med ett 40-tal barnbibliotekarier och webbredaktörer från Stockholms län. Deltagarna delades in i mindre grupper och fick arbeta på samma sätt som projektet har arbetat; som en liten barnredaktion. Med stöd av projektets urvalspolicy och redaktionella riktlinjer fick de föreslå tematiserade urval, skriva målgruppsanpassade beskrivningstexter och ta fram idéer på redaktionellt kringmaterial.

Dagen avslutades med en diskussion om bland annat vilka arbetsformer, resurser och kompetenser som behövs för digitalt läsfrämjande arbete för barn och deras förmedlare.

I maj 2014 hölls ytterligare ett möte i Stockholm, denna gång med deltagare som i olika yrkesroller arbetar med bibliotekens webbplatser. Ett 20-tal deltagare fick information om projektet och om utredningen Gemensam plattform för det digitala folkbiblioteket. Under mötet gjordes en SWOT-analys av läget för det digitala biblioteket och en sammanställning av vad deltagarna såg att man bör arbeta lokalt kontra centralt med. De webbansvariga var intresserade av att vara en del av fortsatt utvecklingsarbete. Vid mötet beslutades att gruppen skulle bjudas in i fortlöpande av Regionbibliotek Stockholm som ett nätverk för digitalt biblioteksarbete.

En liknande workshop hölls också i Malmö i maj med barnbibliotekarier från biblioteken i Malmö stad. Syftet var att informera om projektet och att ge deltagarna en chans att prova att arbeta med tematiseringar och urval.

I juni har projektet informerat om sitt arbete vid Region Skånes Spridningskonferens om digitala satsningar för barn med ett 90-tal deltagare, främst barnbibliotekarier, kulturpedagoger och barnkultursekreterare.

5.4.3. Kontakter med Barnens bibliotek

Utöver kontakter med de närmaste intressenterna har projektet haft löpande kontakt med Barnens bibliotek som också har publicerat vissa delar av det framtagna innehållet. Projektet har haft en dialog med Barnens bibliotek som innefattar exempelvis vilken information från Barnbokskatalogen som är mest relevant för målgrupperna, riktlinjer för hur bra beskrivningstexter för barn ska utformas och erfarenheter av användarinvolvering, e-bokslånning och utbud av e-böcker med mera. Dialogen har varit mycket positiv för båda

parter. Projektet ser det som viktigt att fortsättningsvis skapa ett ännu tätare samarbete mellan Barnens bibliotek och det som eventuellt blir fortsättningen av detta projekt, för att utvinna synergieffekter och ta tillvara på den erfarenhet och kompetens som finns.

5.4.4. Externa kontakter

- ✓ Projektet har haft en nationell referensgrupp som består av en arbetsgrupp med barnbibliotekariéer och konsulenter från olika länsbibliotek. Gruppen har under året också haft kontakter med Kulturrådet om önskad utveckling för biblioteken när det gäller digitalt läsfrämjande. En av deltagarna i gruppen är Regine Nordström, ansvarig för webbplatsen Polarbibblo.se, som bland annat erbjuder barn möjlighet att själva skriva och publicera texter, med stöd av en redaktör. Polarbibblo har valt att inte ha någon som helst koppling till katalogen i sin tjänst eftersom man bedömer innehållet som så oanvändbart för barn. Regine är därför positiv till projektets arbete med att skapa ett bättre innehåll kring själva böckerna. Hennes reflektion kring fortsatt arbete är:

"Det stora hindret är att få acceptans för att omedelbart börja bygga upp en nationell katalog och publika presentationer enligt exempelvis som i "Hitta en bra bok". Detta bygger i sin tur på dålig kännedom på folk- och regionbibliotek om vad den publika katalogen betyder för användarna, men också om användarnas förhållande till den digitala världen. Andra hinder är ovanan att som bibliotekspersonal arbeta med digitala medier och jämställa dem med de fysiska i rummet, kännedom vilken arbetsinsats som krävs och liten kunskap om vad det innebär att bygga upp intuitiva och goda system. Detta löses bäst med en tydlig statlig vilja, och därmed pengar, samt vidareutbildning. Viktigt är också samordning av den kompetens som finns idag i övriga landet, på exempelvis Polarbibblo.se."

- ✓ Det som framkommit under etapp 2 är att många externa kontakter har sett att projektets resultat skulle kunna vara till nytta även i skolan. För att få lite input från skolbibliotekens horisont intervjuades Elin Lucassi, handläggare för utbildning och lärande på Kungliga Biblioteket.

KB har inget generellt läsfrämjande uppdrag, däremot arbetar man för nationell samverkan mellan såväl folk- som skolbibliotek. I och med det nya uppdraget, att ansvara för alla offentligt finansierade bibliotek i hela Sverige, anser Elin att läsfrämjande ändå är ett område som myndigheten bör förhålla sig till eftersom det är en så stor del av bibliotekens uppdrag.

Skolbibliotekens tillvaro är rörlig. Var sjätte elev saknar skolbibliotek helt, och hälften har inte tillgång till ett bemannat bibliotek. Skolbiblioteken är skolans ansvar, men KB kan ge stöd till skolorna och till biblioteksverksamheten.

Bra digitalt boktipsande för barn är en bra tjänst för både elever och lärare. Att ha en redaktion som dedikerat jobbar med att kurera lästips för barn är en mycket god idé, tycker Elin Lucassi. Vidare tror hon att det är bra att integrera innehållet med till exempel Barnens bibliotek, och gärna också att sprida det i redan etablerade digitala kanaler.

Elin trycker på vikten av att en sådan tjänst inte bara blir ett projekt. För att en tjänst ska upplevas som värd att bemöda sig om och engagera sig i, för såväl elever, lärare och bibliotekariéer vid skol- och folkbibliotek, tror Elin att den måste ha status som en varaktig resurs.

- ✓ Under Bibliotekskonferensen i mars informerade deltagare från projektet om arbetsmetoder och innehåll inför besökare från hela landet.

På konferensen deltog även Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, som har regeringens uppdrag att tillgodose de behov av litteratur som personer med synnedsättning och andra läsnedsättningar har. I dagsläget når man bara en liten del av målgruppen, och unga med dyslexi är den del som ökar snabbast. Vissa digitala bibliotek har integrerat talböckerna så att de är direkt nedladdningsbara i det digitala biblioteket medan andra hänvisar till MTM:s tjänst Legimus. Projektets bedömning är att en barnredaktion skulle behöva ha löpande kontakter med MTM för att gemensamt nå fram bättre till barnmålgrupperna.

- ✓ Internationella biblioteket (IB) är en del av Stockholms stadsbibliotek, och fungerar som lånecentral för alla bibliotek i hela landet. Här finns 200 000 böcker på mer än 100 språk, samt stor språklig kompetens hos personalen. Att etablera ett samarbete med IB för att kunna nå ut med barnböcker på andra språk än svenska bör också vara något som en barnredaktion arbetar med.
- ✓ Förlagskontakter och möten med Bokrundellen har varit en del av projektets arbete för att informera om vikten av bättre informationsinnehåll kring titlar direkt från källan. Flera förlag har visat ett stort intresse för projektet och med Bokrundellen har en bra relation etablerats som kan användas i fortsatt arbete.

6. Slutsatser och förslag

6.1. Värt att jobba vidare med

Projektet har mötts av uppskattning och intresse från olika delar av biblioteksvärlden. Användartesterna på barn har också utfallit positivt.

En slutsats är därför att det här sättet att bedriva kärnverksamhet på kan rekommenderas som en grund för att nå ut till barn med digitalt läsfrämjande arbete. Det som produceras är ett kvalificerat urval och en presentation av urvalet som lockar till läsning. Tillsammans med funktionalitet som att kunna provläsa eller ladda ner en e-bok bildas en digital tjänst som kan visas upp i exempelvis en app, på en webbplats eller i en skylt. Denna grund kan sedan kompletteras med andra funktioner och annat innehåll beroende på bibliotekens uppdrag och ambitioner.

En slutsats är också att det är nödvändigt att utveckla och behålla ett starkt användarfokus för att hela tiden kunna anpassa tjänsten och vara relevant för målgrupperna. Resurser behöver avsättas för detta som ett löpande arbete och det behöver finnas rätt slags kompetenser och en metodik för hur användarnas behov och synpunkter fångas in och tas tillvara. Projektet har testat ett par sådana metoder och ger i denna rapport förslag på andra som kan användas.

6.2. Viktigt med rätt roller och kompetenser

I projektets delrapport från december 2013 gjordes en bedömning av vilka roller som behövs för att fortsätta projektets arbete och ungefär vilken omfattning som krävs. De roller som behövs är:

- ✓ urvalsansvarig barnbibliotekarie
- ✓ textredaktör, skribent
- ✓ bildredaktör/webbdesigner
- ✓ ansvarig för användartester och användarkontakter
- ✓ redaktionssamordnare.

Under etapp 2 har resursbehovet finjusterats, bland annat genom att projektet har haft möjlighet att testa behovet av, och omfattningen av revidering av det innehåll som togs fram under etapp 1. En kommande arbetsgrupp behöver arbeta både med nyproduktion och uppdatering av urval, titlar och innehåll. Dessutom har slutsatser från användartester lett fram till ett något större resursbehov när det gäller användarkontakter än den första beräkningen. En slutsats nu, efter hela projektperioden, är att minst 4 heltider på årsbasis behövs, fördelade på ovanstående roller.

Projektet har också fungerat som ett pilotprojekt för att testa samfinansiering av det digitala biblioteket, dels inom Stockholms län, dels nationellt. Ett stort antal bibliotek inom Stockholms län har finansierat en redaktörstjänst under en del av perioden, samtidigt som Malmös och Stockholms stadsbibliotek har bidragit med andra kompetenser. Slutsatsen är att det går att samfinansiera en gemensam barnredaktion för att få ett mer effektivt utnyttjande av resurser. Det finns inget som kräver lokal produktion i det som projektet har arbetat med, men det finns heller inget som hindrar att bibliotek som vill utöka och komplettera med lokalt innehåll gör det. En liten gemensam redaktion kan alltså ta fram, användartesta och löpande uppdatera innehåll för alla bibliotek som vill ha ett läsfrämjande innehåll även i det digitala biblioteket.

6.3. Tjänster behöver anpassas efter innehållet

En slutsats redan i delrapporten var också att det krävs en mer anpassad digital tjänst än vad någon av intressenterna har idag för att kunna visa upp innehållet på ett bra sätt. En fråga som lyfts sedan dess, framför allt i Stockholms län, är om varje bibliotek ska utveckla en egen sådan tjänst eller om det finns möjlighet att samfinansiera även teknisk utveckling. Parallellt med etapp 2 i projektet har Stockholms stadsbibliotek bedrivit förstudieprojektet Gemensam plattform för det digitala folkbiblioteket. Syftet med förstudien är att undersöka ekonomiska, juridiska och tekniska förutsättningar, och om Stockholms stadsbiblioteks plattform kan vara en grund som går att vidareutveckla för fler biblioteks behov.

Förstudiens rapport blir klar i slutet av juni 2014. Men redan nu står det klart att förstudien kommer att rekommendera att biblioteken i första hand satsar på att utveckla en gemensam tjänst för just barn, som kan använda det innehåll som tagits fram inom projektet Hitta en bra bok. Malmös och Stockholms stadsbibliotek har för avsikt att inleda ett sådant samarbete under hösten 2015 och har redan avsatt resurser för detta. Projektet Gemensam plattform för det digitala folkbiblioteket har ansökt om bidrag från Vinnova för att kunna ha ett projektkontor som hanterar fortsatt finansiering av intressenter och externa finansiärer under en utvecklingsperiod. Målet är dock att kunna övergå i en förvaltningsfas så snart förutsättningarna finns. Beslut om Vinnovamedel lämnas i slutet av juni. Projektet har också sökt finansiering inom Vinnovas utlysning Digitalisering för framtidens skola. Det är viktigt att se externa

finansiärer främst som ett stöd för en utvecklingsfas, inte som grund för en långsiktig finansiering. Den verksamhetsutveckling som digitalt läsfrämjande innebär måste i grunden hanteras och finansieras av huvudmännen, kommunerna. Staten kan dock välja att stödja och att förstärka utvecklingen om den ses som viktig.

När det gäller resultatet av Hitta en bra bok finns det givetvis också möjlighet för bibliotek att enbart samfinansiera en innehållsproduktion och själv utveckla eller beställa och köpa in den tekniska plattform som krävs för att kunna visa upp innehållet på ett användarvänligt sätt. Detta kräver dock en relativt stor insats per bibliotek i form av kravställning och inköp från en leverantör och/eller egna kompetenser som interaktionsdesigners och utvecklare. Ur ett redaktionellt perspektiv är det också mer tidskrävande att anpassa ett framtaget innehåll till olika kanaler som inte använder samma bakomliggande struktur, en anpassning som antagligen behöver göras lokalt.

6.4. E-böcker är ett centralt innehåll

E-böcker är ett viktigt innehåll i en läsfrämjande digital tjänst för barn. Tjänsten kommer att vara beroende både av bibliotekens avtalsvillkor med förlag för utlån av e-böcker och av bibliotekens möjligheter att ta ansvar för, lyfta fram och i vissa fall kanske också hjälpa till med att digitalisera ett relevant utbud, både nya och äldre titlar. Här ser projektet att tjänsten kommer att vara beroende dels av Kungliga Biblioteket som har ett nationellt uppdrag inom e-boksområdet, dels med SKL som driver avtalsfrågan.

Barnens bibliotek har under en försöksperiod haft möjlighet att låna ut e-böcker direkt till barn utan krav på lånekort på ett specifikt bibliotek. Antalet lån har ökat stadigt under en tre-årsperiod, och barnen upplever det som enklare att låna direkt från en mer barnanpassad sajt och utan krav på inloggning med bibliotekslånekort, än att låna e-böcker på sina bibliotek. Projektet ser det som intressant och viktigt att man följer resultatet från försöksperioden och har med det som en del i diskussionen om hur en kommande barntjänst ska utvecklas.

Barnens bibliotek har, utöver utlån av e-böcker, många olika slags innehållsdelar för barn, inklusive en digital version av Barnbokskatalogen som är ett årligt kvalitetsurval av barn- och ungdomsböcker och som även ges ut i 400 000 tryckta exemplar. Det är Kulturrådet som ansvarar för utgivningen av Barnbokskatalogen och katalogen produceras för närvarande av Kultur i Väst efter upphandling. Kultur i Väst ansvarar också för Barnens bibliotek. Projektet har haft ett nära utbyte av erfarenheter och innehåll med Barnens bibliotek. Det finns förmodligen synergieffekter av att tydligare samordna arbetet med att utveckla en tjänst baserad på innehållet i Hitta en bra bok och det arbete som Barnens bibliotek redan bedriver. Detta skulle dock behöva utredas lite närmare och har inte legat inom projektets uppdrag.

6.5. Projektets förslag

- ✓ Huvudförslaget är att biblioteksintressenter fortsätter projektets arbete med en gemensam barnredaktion som kan ta över, förvalta och vidareutveckla projektets resultat. För att uppnå rätt effekter är projektets bedömning att det krävs en fördelning av olika roller och kompetenser och en bemanning på minst 4 årsarbetstider.
- ✓ Projektet föreslår också att intressenterna överväger hur redaktionens innehåll bäst ska tas tillvara och antingen väljer att delta i utvecklingen av en gemensam digital tjänst eller tar fram egna tjänster som kan lyfta fram innehållet på bästa sätt. En redaktion kan med fördel föregå den tekniska utvecklingen och ta fram mer innehåll än vad som finns i projektets leveranser, samt bidra till konceptfas och kravställning inför den tekniska utvecklingen. På så sätt kommer en färdigutvecklad tjänst också ha ett fylligt innehåll redan vid lansering.
- ✓ Slutligen föreslår projektet att den gemensamma barnredaktionen och Barnens bibliotek får i uppdrag att utreda synergieffekter av olika slags former av tätare samproduktion och/eller integration framöver.

Bilagor

Bilagenummer	Titel	Dokumentinformation
1	Redaktionellt arbete för barn i bibliotekens digitala kanaler – Delrapport från projekt Hitta en bra bok!	PDF
2	Förvaltningsplan	PDF
3	Kontaktlista Stockholms län	PDF